

**Oponentský posudek
na diplomovou práci Marie Křoustkové
„Třídní schůzky na základní škole – mají třídní schůzky smysl?“**

Diplomová práce se zabývá zdánlivě okrajovým tématem školního vzdělávání, jehož význam je však ve skutečnosti značný, a to minimálně ze dvou důvodů. Prvním jsou aktuálně probíhající změny v kontaktech mezi rodinou a školou v důsledku vzniku povinných školských rad, elektronické komunikace, ochrany osobních údajů atd. Druhým důvodem jsou pak institucionální střety při setkání rodičů a vyučujících, na nichž se odhaluje řada dilemat dnešního postavení instituce školy a konkrétních vyučujících ve společnosti. Autorka diplomové práce si téma zvolila s vědomím jeho skrytých hloubek, za což je důležité ji ocenit.

Práce má rozsah 107 stran včetně příloh. Práce obsahuje veškeré náležitosti (obsah, prohlášení, literatura, abstrakt v češtině i angličtině). Její struktura je přehledná. Stylisticky je práce na dobré úrovni, působí čtivým dojmem. Text obsahuje jen málo překlepů a gramatických chyb.

Diplomová práce představuje situaci v několika školách jednoho města. Zjištění jsou představována podle zdroje (zvláště za každou skupinu respondentů/ek a za každý použitý nástroj). V důsledku toho se bohužel údaje často redundantně opakují. Jejich plná provázanost přichází až v závěrečné diskusi. Na ní je třeba ocenit, že je (narozdíl od takto nazvaných kapitol v řadě jiných diplomových prací) skutečnou diskusí mezi shromážděnými výsledky a dosavadním poznáním v tématu.

[Kromě vícečetného opakování údajů působí na práci mírně rušivě také nedořešenost některých zjištění. Při čtení jsem mnohokrát narazila na pasáž, kde autorka uvedla nějaké dílčí zjištění, avšak nezasadila jej do souvislosti – řekla A, ale nedořekla B. Pocit nedokončenosti však přetrvával jen chvíli, neboť obvykle za několik stránek se autorka k původnímu tématu vrátila a chybějící střípek doplnila. Například v kapitole 2 autorka vymezuje hlavní pojmy, avšak pracuje pouze s rozdílem mezi obvyklým a specifickým označováním, nikoliv s vymezením daným legislativou či pedagogickou terminologií. V kapitole 7.1. však legislativní definice pojmů přichází. Nebo v kapitole 5.1. autorka charakterizuje třídní schůzky na sledovaných školách z řady aspektů, vynechává však zcela zastoupení rodičů úspěšných a neúspěšných žáků, což je vyučujícími obvykle zmiňovaná stránka. Následně se k tomuto tématu vrací v další kapitole. Obdobný zážitek se během čtení práce několikrát opakoval. Nejsem si jistá, nakolik to byla vědomá strategie autorky ponechávat čtenáře/ky v napětí, a nakolik se jednalo o nezáměrný postup. Práce díky tomu vyvolává dojem popisnosti, což je škoda, neboť ve skutečnosti v sobě skrývá značnou citlivost vůči komplexnosti školní reality, včetně jejich rozporů. Nicméně absence údajů či úvah na některých místech a naopak odbíhání od tématu v jiných místech působí podle mě spíše rušivě a mírné přeskupení informací by textu prospělo.]

Práce předkládá informace získané třemi metodami sběru – pozorováním, rozhovory a dotazníkem. Kombinaci metod velmi oceňuji. Z porovnání plných rozhovorů, které jsou uvedeny v příloze, a autorčiných závěrů, které obsahuje diplomová práce, vyplývá, že analýzy byly provedeny precizně a citlivě. [Bohužel však práce některé důležité podrobnosti o metodologii výzkumu neobsahuje. Není například jasné, jak přesně byli rodiče a učitelky, s nimiž autorka vedla rozhovory, vybráni. Dále není zřetelné, jaký druh rozhovorů autorka využívala. Proč autorka hovoří o rozhovoru s rodiči jako o „zcela individuálním“, když v zápětí nabízí výčet témat, jímž se všechny rozhovory věnovaly? Nejedná se v tom případě o rozhovory polostrukturované?]

Autorka se snažila práci pečlivě anonymizovat, a to jak na úrovni města a škol, tak na úrovni konkrétních osob. Bohužel se na str. 11 nedopatřením dozvídáme, v jakém městě sběr údajů probíhal. [Anonymizaci respondentů/ek pomocí iniciálů jmen považuji z čtenářského hlediska za nevhodnou. Lepší orientaci v osobách je možné podpořit například použitím smyšlených křestních jmen.]

[Popis reality je místy prokládán hodnocením, kdy se autorka vyslovuje k tomu, jak by se škola měla vůči rodičům chovat (např. str. 25 či 50). Ačkoliv nechci bránit autorce v představení osobního názoru vůči studovanému tématu, považuji zvolenou formu osobních vyjádření za nepatřičnou.]

Diplomová práce má poměrně stručný seznam literatury, s níž autorka pracovala. Protože se jedná o práci empirickou, bez tradiční „teoretické části“, je malé využití literatury přímo v práci logické. Navíc, s publikacemi, které autorka v seznamu uvedla, skutečně dobře pracuje. Nejen, že předkládá informace, ale vede vůči nim kritickou debatu. Nicméně, v řadě pasáží by přesah do teorie v podobě stručného naznačení souvislostí celkové kvality diplomové práce prospěl. Například v kapitole 9 autorka hovoří o tom, že rodiče se navzdory svému přesvědčení podřizují škole, by bylo možné v textu či v poznámce pod čarou ukázat, že moc vyučujících v asymetrickém vztahu mezi rodinou a školou je univerzální a neplatí pouze pro studovaný případ.

Autorka sama za hlavní přínos práce považuje odhalení fenoménu „aktivních maminek“. Souhlasím, že se jedná o zajímavé zjištění práce, které podporuje výsledky řady dřívějších výzkumů. Nesouhlas vyučujících s „aktivními maminkami“ přitom přímo vychází z jejich vlastní nejistoty o tom, co mají po rodičích žádat. Prostor, který vzniká mezi kritizovanými rodiči bezproblémových dětí, kteří chodí do školy příliš často, a kritizovanými rodiči problémových dětí, kteří do školy nechodí vůbec, je velmi úzký. Logicky by jej měli obsadit rodiče problémových dětí, kteří by však školu navštěvovali. Jaký by byl postoj vyučujících k takovým rodičům? Vytvářeli by s nimi koalici vůči nezbednému dítěti, nebo by je vnímali jako rodičovsky slabé, ve výchově selhávající? Má autorka k tomuto typu rodičů nějakou výzkumnou evidenci? Pokud ano, byla bych ráda, kdyby se k tomu mohla vztahovat diskuse při obhajobě diplomové práce.

Stejně tak bych se ráda při obhajobě zastavila u genderového aspektu uvedeného zjištění. Nakolik hraje v hodnocení vyučujících roli, že se jedná o matky? Mohli bychom předpokládat, že se bude hodnocení vyučujících lišit v případech, že by školu často navštěvoval otec bezproblémového dítěte?

Na zjištění o „aktivních maminkách“ oceňuji, že autorka v navazující úvaze zdůvodnila, že rozporuplnost učitelského postoje k rodičům do velké míry vychází z toho, že se soustředí na problémy žáků (přičemž problémy se netýkají ani tak prospěchu, jako spíše chování dítěte). Vyučující sledují, kde se objeví potíže, a tam pak chtějí intervenovat. Pokud žádné potíže žák nemá, není důvod se s rodiči osobně kontaktovat – a to ani na třídních schůzkách, ani na osobních konzultacích. Jak už ukázali dříve S. Štech a I. Viktorová, pro školu je „normální nekomunikovat“. Permanentní apel na komunikaci však vyučující i rodiče nutí, aby tento princip vztahu mezi školou a rodinou odmítali. I k tomu autorka v práci shromáždila zajímavé důkazy.

Závěr:

Diplomová práce Marie Křoustkové je zajímavou sondou do vztahů mezi vyučujícími a rodiči na několika základních školách. Diplomová práce byla zpracována poměrně kvalitně jak po stránce sběru dat, tak jejich analýzy i prezentace výsledků. V některých pasážích by bylo vhodné rozvést předkládaná zjištění, ukázat jejich další souvislosti, případně text doplnit o četnější přesahy do teorie.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze, 3. 5. 2008

Mgr. Irena Smetáčková, PhD.